

anacrònic i paradoxal és que es trobi inútilment captiva i segrestada de l'ús públic una parcel·la tan extensa de la que fou anomenada "terra de llibertat". És justament des d'allà dalt, posat "dempeus a la muralla" del castell, des d'on el poeta Albert Serrano contempla i descriu el paisatge de l'Empordà com "una planura molt fina / que no vol viure ofegada, / cada vegada més gran, / cada vegada més ampla".

El paisatge que mai no va existir

L'anunci de la filmació d'una pel·lícula basada en la novel·la *Solitud* de Víctor Català ressuscita un dels enigmes més singulars de la nostra història literària: ¿En quin indret es va inspirar Caterina Albert per descriure el mític paisatge de muntanya que emmarca el seu drama psicològic-rural?

A l'hora de buscar escenaris per al rodatge del film, el director ha comprovat, una vegada més, que l'ermita de Santa Caterina, al peu del promontori del Montgrí —lloc que s'assenyala sovint com a font inspiradora— no té res a veure amb l'ermita de Sant Ponç i el seu feréstec entorn tal com són descrits magistralment a la novel·la. Romà Guardiet confessa que ha hagut de recórrer tot Catalunya i part d'Osca i de Terol fins a trobar un lloc que sembla complir els requisits exigits pel text original: l'ermita de Boscal, a la vessant del Cadí.

L'any 1905, en una carta a Caterina Albert, Joan Maragall es mostrava intrigat per aquesta qüestió, perquè li havien arribat veus que l'escriptora de l'Escala no havia estat mai a l'alta muntanya. El poeta preguntava: "I com pot ser, això? Perquè allí (a *Solitud*) n'hi ha fins l'olor, l'ànima. (...) Si vostè pogués i volgués dir-me com ha estat això, em faria una gran mercè".

No se sap què li va respondre Caterina Albert, però el seu biògraf Josep Miracle imagina que li devia dir la veritat: que no coneixia altra muntanya que la del Montgrí. I tal vegada li va explicar allò que més endavant confessaria a Joan Oller i Rabassa: "Que a la muntanya de Santa Caterina hi havia anat molt poques vegades; que potser sí que algun record l'ajudà, però que la muntanya de *Solitud* l'havia imaginada mentre anava escrivint la novel·la".

Després de saber això, llegir els tres primers capítols de l'obra és comprovar fins on podia arribar la insòlita capacitat creativa de l'autora. Maragall no es podia estar de dir-ho a la seva carta: "He pensat molt en això, perquè tira per terra una pila de coses que tenia per indestructibles sobre la relació entre l'art i la vida. Ja em faig càrrec de lo molt que pot fer la sola intuïció artística, i de lo molt que pot ajudar-se de lo ben adquirit i assimilat d'altres obres artístiques ben contemplades; però arribar a donar la sensació de la vida de les muntanyes com vostè la dona en *Solitud* sense haver-hi estat, ho tinc per una meravella".

Ara veurem si el paisatge real del cinema és capaç de reproduir la presència i la força viva d'aquell món que, segons sembla, la novel·lista va fer emergir portentosament del no-res.

Víctor Català, un
prodigi d'imaginació.

El silenci perdut de Calella

Tots els bons lectors de Josep Pla saben que Calella de Palafrugell li va inspirar algunes de les pàgines més memorables de la *Guia de la Costa*

paperets

- Aquest estiu hem viscut, més que mai, sota el signe fatal dels accidents de trànsit. Les notes oficials no s'han cansat de dir —segurament amb raó— que eren deguts majoritàriament a fallades humanes. Però ara resulta, segons explica Elianne Ros a *La Vanguardia*, que els punts negres detectats aquest estiu a les carreteres gironines són els mateixos punts de fa cinc i deu anys, sense que els responsables hagin traçat fins ara cap projecte alternatiu, llevat de la cruïlla de la N-II amb l'accés a l'aeroport de Vilobí. Tot són plans a mitjà o llarg termini, i a vegades ni això. L'única cosa que té clara la *Dirección General de Tráfico* per als propers anys és que es produirà "un considerable aumento de los accidentes en las carreteras de las comarcas gerundenses".

- Temps era temps, l'Ajuntament de Girona creava el Premi de Novel·la *Inmortal Ciudad de Gerona* i l'instituí en castellà "para asegurarle una mayor difusión". Al cap de vint anys i de tantes coses passades, l'Ajuntament de Girona ha oficiat íntegrament en castellà la cerimònia de subhasta de les parades de Fires, i s'ha emparat en la mateixa causa: la d'assegurar la màxima participació de firataires, inclosos els no catalans. Potser no som, doncs, tan lluny com sembla d'aquells anys ominosos, o potser ens hi tornem a acostar d'una manera insensible, amb el lent caminar del cranc.

- Si visiteu qualsevol barri històric del món, el trobareu farcit de botigues i de parades amb els lògics i inevitables *souvenirs*. A vegades de bona qualitat, a vegades estèticament lamentables, compleixen bé o malament la seva agraïda funció de recordatori. Joan Cortés, que té un establiment obert a la Força, explica al *Diari de Girona-Los Sitios*: "L'estranger es lamenta que no hi hagi a Girona ni una botiga de *souvenirs*". Josep Pla ja feia notar aquesta mancança com un fenomen únic al món. Diuen que Girona és una ciutat de botiguers, però no es pot negar que deuen ser uns botiguers ben estranys.

Brava. En elles, a més de les famoses descripcions de les Voltes i de l'entrada dels vents, s'hi troba una referència precisa a un element que semblava consubstancial amb l'indret: el silenci. En la densa quietud del Portbó, a l'hora de dinar, Pla sent només, en la llunyania, "un petit soroll de forquilla o de cullera xocant contra un plat". I afegeix: "Les coses, extasiades, semblen desprendre una gran calma, una barreja de tendresa i de pau".

Això succeïa l'any 1941, abans de l'arribada dels turistes. Però l'any 1970 la calma de Calella encara no s'havia perdut. El 16 de juliol d'aquell any vaig poder escriure això en una crònica per al diari *Tele/express*: "En una hoja de papel blanco, pegada al cristal, escrito con admirable caligrafía, leo el más insólito anuncio que uno hubiera soñado encontrar en pleno *boom* turístico: "Clases de clavicémbalo a partir del lunes". Atardecer en Calella... Los porches blancos enmarcan el horizonte gris. Una barca de remo cruza la bahía sin alterar la increíble calma de este rincón milagroso cuyo silencio puede encontrar todavía, como único contrapunto, la voz de un clavicémbalo en el aire del crepúsculo".

Tot això s'ha acabat. Torno a Calella, un cop més, per comprovar que aquell encís s'ha perdut. Fa set anys que al bell mig del nucli tradicional s'hi va obrir una discoteca. El seu soroll escandalós s'escampa insuportablement tota la nit, tota la matinada. Els carrers són envaïts per bandes incontrolades. Hi ha crits, hi ha corredisses, hi ha baralles; llueixen els ganivets sota el patètic teló de fons de la droga. Hostes inesperats s'han fet amos de tots els racons; trenta, quaranta, cinquanta personatges estraforaris regnen sense llei pels carrers familiars de Chopitea, Gravina, Miramar, Bofill i Codina, Pep Gilet. Ocupen les entrades de les cases, dormen a les escales dels apartaments, beuen a través de la finestra d'algun establiment que es vol estalviar l'impost d'ocupació de via pública. La netedat ha desaparegut. La seguretat del ciutadà s'ha posat en dubte. L'ordre públic és cada cop més problemàtic. I el soroll, com el símbol visible d'aquest gran desordre, trenca impudicament aquell antic silenci que es podia escoltar i tocar; un silenci que semblava pastat expressament per embolcallar les Voltes i per fer de coixí a les onades. Allà on Pla sentia l'alegre ressò de la forquilla sobre el plat, allà on el clavicémbal podia sonar plàcidament en la pau del capvespre, l'estridència més desafinada ens persegueix i ens agredeix tot-hora com una maledicció descarada i constant.

Calella de Palafrugell: s'ha acabat el silenci que es podia escoltar i tocar.